

Jerzy Lando

Jerzy Lando

1904–1966

Prezes SEP w latach 1951–1952

Jerzy Grzegorz Lando urodził się 22 listopada 1904 r. w Warszawie jako syn Daniela, technika-metalowca pracującego na kolei i Aleksandry z Taftów. Okres 1905-1914 rodzina spędziła na terenie zaboru austriackiego, dokąd Daniel musiał uchodzić przed prześladowaniami za udział w ruchu rewolucyjnym w 1905 r. Do Warszawy powrócili w 1914 r., bezpośrednio przed wybuchem wojny światowej i zostali ewakuowani w głąb Rosji, gdzie spędzili lata 1914-1921.

Po powrocie do Polski Jerzy dokończył naukę w gimnazjum matematyczno-przyrodniczym Władysława Giżyckiego, gdzie w 1923 r. zdał egzamin dojrzałości.

Po maturze wstąpił na Wydział Elektryczny Politechniki Warszawskiej. W czasie studiów utrzymywał się sam wskutek ciężkiej sytuacji materialnej rodziców, m.in. pracował jako

kreślacz w Polskich Zakładach Elektrycznych Brown Boveri. Egzamin dyplomowy zdał w 1929 r. po wykonaniu pracy z urządzeń elektrycznych u profesora Stanisława Odrowąża-Wysockiego i rozpoczął pracę w Zakładach PZE Brown-Boveri jako inżynier w dziale maszyn elektrycznych. Jako zdolny, dobrze zapowiadający się pracownik został wysłany do zakładów firmy BBC w Szwajcarii na dłuższe przeszkolenie w dziale napędów elektrycznych.

Powróciwszy do kraju objął w 1933 r. stanowisko kierownika działu napędów elektrycznych w Zakładach Elektromechanicznych Rohn-Zieliński S.A. – licencja Brown-Boveri, powstałych po zamknięciu PZE Brown-Boveri w 1931 r. wskutek ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego (w przejściu PZE BB przez ZE Rohn-Zieliński wielką rolę odegrał inż. Zygmunt Okoniewski, prezes SEP w latach 1929-1939).

Jerzy Lando pracując w Zakładach Elektromechanicznych Rohn-Zieliński S.A. wykazał ogromne zdolności organizacyjne i techniczne, kierując i biorąc bezpośredni udział w projektowaniu i realizacji, przy pomocy specjalistów szwajcarskich, nowoczesnych rozwiązań skomplikowanych napędów elektrycznych w różnych działach przemysłu, m.in. dla trzech wielkich papierni, sześciu cukrowni, walcowni metali kolorowych, maszyn wyciągowych w górnictwie oraz dla fabryk włókienniczych i cukrowni w krajach Ameryki Południowej. Wielkim osiągnięciem było dokonanie transakcji na eksport do Związku Sowieckiego dziesięciu wielkich silników asynchronicznych. W 1935 r. Jerzy Lando został szefem wydziału technicznego, a następnie prokurentem technicznym.

Po zawierusze wojny obronnej we wrześniu 1939 r. Jerzy Lando znalazł się w zajęтым przez Sowieców Lwowie i w latach 1940-41 zajmował stanowisko głównego inżyniera w przedsiębiorstwie montażowym. Po wkroczeniu Niemców do Lwowa w czerwcu 1942 r. został aresztowany wraz z żoną i oskarżony przez hitlerowców o współpracę z władzami sowieckimi oraz ukrywanie poszukiwanych przez gestapo osób. Został skazany przez Sondergericht (z niem. sądu specjalnego) na karę śmierci, zamienioną na bezterminowy pobyt w obozach koncentracyjnych. Początkowo przebywał w obozach KL Schirneck i Netzweiler zlokalizowanych w kamieniołomach w Alzacji. Dzięki staraniom przyjaciół, a głównie profesora Kazimierza Drewnowskiego, więźnia obozu w Dachau, udało się go przenieść do tego obozu, gdzie warunki nie były tak zabójcze, jak w kamieniołomach. (obóz w Dachau, pierwszy KL w Niemczech, był obozem pokazowym, udostępnianym przez hitlerowców do zwiedzania przez przedstawicieli Czerwonego Krzyża i innych organizacji międzynarodowych). Żona Jerzego Lando przebywała w tym czasie w obozie KL Ravensbrück.

Do kraju powrócił w czerwcu 1945 r. Jerzy Lando podjął pracę w Zarządzie Państwowym Zakładów Elektromechanicznych Rohn-Zieliński. Pod koniec 1945 r. został wysłany do krajów Europy Zachodniej z delegacją CZP Hutniczego jako ekspert ds. napędów elektrycznych do pertraktacji związanych z planowanymi inwestycjami w hutnictwie. Następnie przebywał w Szwajcarii w celu nawiązania współpracy między polskim i szwajcarskim przemysłem elektrotechnicznym. Po przejściu w 1947 r. firmy ZPZE Rohn-Zieliński przez Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Elektrycznych został tam dyrektorem technicznym, biorąc czynny udział w odbudowie i uruchamianiu krajowego przemysłu maszyn elektrycznych. W marcu 1948 r. zrezygnował z pracy w ZPME i rozpoczął pracę

naukową w Instytucie Elektrotechniki i równolegle w Politechnice Warszawskiej.

Ideę utworzenia Instytutu Elektrotechniki dla rozwiązywania zagadnień naukowych przemysłu elektrotechnicznego, nurtującą od dawna polskich elektryków, udało się urzeczywistnić dopiero po wojnie. Na początku 1945 r., dzięki staraniom grupy inicjatywnej z profesorem Januszem Lechem Jakubowskim utworzony został Państwowy Instytut Wysokonapięciowy, rozbudowany i przemianowany w 1946 r. na Państwowy Instytut Elektrotechniczny, wiosną 1949 r. na Główny Instytut Elektrotechniki, a od 1951 r. na Instytut Elektrotechniki.

Jerzy Lando rozpoczął pracę w Instytucie Elektrotechniki w Zakładzie Maszyn Elektrycznych, ale jego zdolności organizacyjne i wielkie zaangażowanie w pracy spowodowały, że w 1950 r. został dyrektorem naukowo-technicznym. Na tym stanowisku starał się o wysoki poziom opracowań Instytutu oraz silne powiązanie ich z potrzebami przemysłu. Dążył do tego aby każda opracowania Instytutu Elektrotechniki znajdowały wdrożenia w przemyśle, a zwłaszcza w fabrykach maszyn elektrycznych, którymi się osobiście opiekował. Doprowadził do powstania w Instytucie Elektrotechniki doświadczalnego Zakładu Konstrukcji Urządzeń i Maszyn Elektrycznych, który miał wykonywać prototypy, a nawet wytwarzać małe serie urządzeń i maszyn elektrycznych, opracowanych przez specjalistyczne zakłady działające na terenie Instytutu.

W 1951 r. rozpoczęły się pod jego bezpośrednim kierownictwem prace nad przekształceniem Instytutu Elektrotechniki w wielki, ogólnokrajowy ośrodek badawczy, obejmujący zakresem swych prac naukowo-badawczych wszystkie ważniejsze dla przemysłu dziedziny elektrotechniki. W ciągu zaledwie dziesięciu lat powstał wielki ośrodek naukowo-techniczny w Warszawie-Międzylesiu, dorównujący liczbą i wyposażeniem laboratoriów, kadrą pracowników naukowych oraz zakresem prac przodującym placówkom tego rodzaju w Europie. Niezależnie od kierowania tak poważnym ośrodkiem naukowo-badawczym jako jego dyrektor naukowo-techniczny, a od 1955 r. dyrektor naczelny, prowadził również pracę naukową w swej specjalności. Dotyczyła ona nowoczesnych zautomatyzowanych napędów w przemyśle maszynowym, papierniczym oraz kryteriów doboru maszyn elektrycznych dla górnictwa i hutnictwa.

Budowa hali generatorów zwarciozni Instytutu Elektrotechniki w Warszawie-Międzylesiu (fot.

Równoległe z pracą w Instytucie Elektrotechniki Jerzy Lando podjął w 1948 r. pracę dydaktyczną w Politechnice Warszawskiej, początkowo jako starszy asystent, a następnie adiunkt, prowadząc przy Katedrze Urządzeń Elektrycznych ćwiczenia z napędów elektrycznych, a następnie wykłady zlecone dla siódmego i ósmego semestru w dziedzinie specjalnych napędów elektrycznych. Dla tej tematyki opracował następujące skrypty: „Ogólna teoria napędu elektrycznego” (1948), „Napęd elektryczny w hutnictwie” (1948), „Napęd elektryczny maszyn wyciągowych” (1949), „Przemysłowy napęd elektryczny” (1950). W 1951 r. został kierownikiem-organizatorem pierwszej w kraju Katedry Napędów Elektrycznych. Wtedy wydał (wspólnie ze St. Bielawskim) skrypty: „Zasady napędu elektrycznego i automatyki napędowej” (1954 i 1955) oraz „Podstawy napędu elektrycznego” Cz. I (1959,1967,1968). W Katedrze tej prowadzono pod jego kierownictwem i przy współpracy z Instytutem Elektrotechniki prace dotyczące napędów i sterowania obrabiarek do metali, napędów maszyn papierniczych, wirówek cukrowniczych, dźwignic przemysłowych i dźwigów osobowych. 30 lutego 1955 r. otrzymał tytuł naukowy prof. nadzwyczajnego. Z pracy na Politechnice zmuszony był zrezygnować ze względu na pogarszający się stan zdrowia. W późniejszym okresie powrócił do pracy w Politechnice Warszawskiej jako profesor kontraktowy.

Brał czynny udział w organizacjach naukowych i technicznych. Był delegatem Polski do Sekcji 10. Przemysłu Elektrotechnicznego w stałej Komisji Przemysłu Maszynowego Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). Zainicjował tam wiele nowych prac, m.in. z tematyki zautomatyzowanych napędów elektrycznych, które doprowadziły do unifikacji w zakresie warunków technicznych i badań. Był członkiem Komisji Elektrotechniki PAN, członkiem Głównej Komisji ds. Kształcenia i Doskonalenia Kadr KNiT, zastępcą przewodniczącego Komisji Głównej Elektrotechniki przy KNiT, członkiem Głównej Komisji Jakości Produkcji przy KNiT, członkiem Rady Normalizacyjnej Polskiego Komitetu Normalizacji, redaktorem naczelnym „Prac Instytutu Elektrotechniki”, członkiem komitetów redakcyjnych wydawnictw PAN: „Postępy napędu elektrycznego” i „Archiwum Automatyki i Telemekhaniki”.

Do Stowarzyszenia Elektryków Polskich wstąpił w 1929 r. W kadencji 1951-1952 był prezesem, w latach 1952-1954 wiceprezesem SEP, a w 1954-1957 - członkiem ZG SEP. Był odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżami: Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim OOP, Złotymi Odznakami SEP i NOT.

Był dwukrotnie żonaty: z Gustawą Gisek, z którą miał córkę - Alicję magister biologii, a następnie z Eugenią Rybińską. Zmarł na zawał serca 19 stycznia 1966 r. Jest pochowany na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 56-2-3).

Opracował: **Zbigniew Białkiewicz**

Materiał został pierwotnie opublikowany w „Spektrum” nr 11-12 z 2003 r.

Uzupełnienia i redakcja dla potrzeb publikacji internetowej: Jacek Nowicki, SG SEP, sierpień 2018

Źródła:

- Akta osobowe J. Landy w archiwum Inst. Elektrotechniki
- Akta osobowe J. Landy w archiwum Politechniki Warszawskiej
- Polski Słownik Biograficzny, tom XVI Ossolineum 1971 (J. Kubiawski)
- Słownik biograficzny techników polskich. Z. 12, W-wa 2001 (D. Merska)
- Prace Instytutu Elektrotechniki 1966 nr 47
- Historia SEP 1919-1959. WCT NOT W-wa 1959
- Historia elektryki polskiej. WNT t. I 1976, t. IV 1972
- Zarys historii Wydz. Elektrycznego 1921-1981. Pol. Warszawska 1983